

FLODNEJONÖGA & bäcknejonöga

FLODNEJONÖGA

Tvådelad ryggfena

Ryggsidan är mörkgrå, sidorna gulskeftande och buken vit

Sugmun

KÄNNETECKEN

Nejonögonen hör till rundmunnarna. De är ålformade, saknar fjäll och har en rund sugmun. I Finland lever två nejonögonarter: flodnejonöga (*Lampetra fluviatilis*) och bäcknejonöga (*Lampetra planeri*). Till havs påträffas därtill sporadiskt havsnejonöga (*Petromyzon marinus*). Flodnejonögat klassificeras som nära hotad i den finska hotbedömningen av arter.

Flodnejonögonen har en mörkgrå ryggsida, vit buk och gulskeftande sidor. Munnen är en rund sugmun och den är fylld med små tänder. Stjärtfenan är så gott som sammanvuxen med ryggfena och de pariga fenorna saknas. Hos flodnejonögat är de två ryggenorna till att börja med väl åtskilda men kan växa samman under könsmognaden. Hos bäcknejonögat är ryggenorna sammanvuxna.

Bäst särskiljer man flodnejonögon och bäcknejonögon utgående från storleken. Köns mogna

Sugmun

Saknar pariga fenor

Buksidan har en del fläckar

Vassa tänder i sugmunnen

BÄCKNEJONÖGA

Jämn grå färg

Enhetlig ryggfena

Trubbiga tänder i sugmunnen

Buksidan har inga fläckar

Flodnejonögon är över 25 centimeter långa, medan bäcknejonögonen inte blir över 18 centimeter.

Nejonögonen har inte gällock, utan vattnet går in i gälarna via de sju gälhålen som finns bakom huvudet. Uppe på nejonögonens huvud finns ett så kallat hjässöga som syns som en ljusare punkt. Vilken betydelse hjässögat har vet man inte med säkerhet ännu, men man vet att nejonögonen förnimmer ljus med det.

NEJONÖGON har till skillnad till benfiskar inga fenstrålar i sina fenor. På grund av detta kan de inte dra in sina fenor mot kroppen.

UTBREDNING

Flodnejonögon påträffas i hela finska havsområdet och i södra Finlands stora sjöar, så som Päijänne, Saimen och Höytiäinen. Flodnejonögonen vandrar från havet och sjöarna för att leka i åar och älvar. Flodnejonögonens livsmiljöer i Östersjön och sjöarna är dåligt kända, eftersom de främst fiskas i åarna och älvarna.

Bäcknejonögonen lever främst i små åar och bäckar med klart vatten i södra och mellersta Finland. Bäcknejonögats larver föredrar mjukbottnade områden och de vuxna individerna bottnar med grövre material. Bäcknejonögon kan också förekomma i åar och bäckars mynningsområden i sjöar.

FÖDA

Flodnejonögonens larver, det vill säga linålarna, äter små organismer och sönderfallande djur- och växtrester. Bäcknejonögonens larver livnär sig därtill på planktonalger, bottendjur, bakterier och djurplankton.

I havet suger de vuxna flodnejonögonen fast sig i fiskar och river med sin sträva tunga loss hud, muskler och inälvor. Man har hittat sugmärken efter flodnejonöga på strömming, vassbuk, nors och siklöja. Ibland kan flodnejonögonen också suga sig fast på större fiskar, så som lax och torsk. Hamnar fisken simma runt med flodnejonögat i långa tider kan fisken dö. Flodnejonögonen slutar äta då leken inleds och tarmen förtvinar.

Vuxna bäcknejonögon äter ingenting, för tarmen förtvinar efter att de genomgått metamorfosen från larv till vuxen.

FORTPLANTNING OCH TILLVÄXT

Nejonögonens liv indelas i två faser: först ett flera år långt larvstadium där larverna lever nergrävda i bottendyn, efterföljt av en metamorfos till vuxna individer.

Flodnejonögonens lekvandring sker i augusti-september, men själva leken sker först följande år i maj eller början av juni. De nejonögon som vandrar upp i åar och älvar har en mycket hög fetthalt, till och med över 20 procent. Fettreserverna är viktiga eftersom tarmen förtvinar på hösten och flodnejonögonen fastar ända fram till våren. Samtidigt utvecklas könsceller under vintern och detta tär på fettreserverna.

Flodnejonögonen leker på sand- eller grusbottnar vid strömställena. Leken börjar då vattentemperaturen är 9–10 grader. Hanen gräver en lekgröp och honan suger sig fast vid en sten ovanför gropen. Det samlas flera hanar runt en hona. De vuxna nejonögonen dör efter leken. Rommen utvecklas i två-tre veckor och de nykläckta larverna, det vill säga linålarna, förs iväg med vattenströmmarna till sand- eller dybottnar, där de gräver ner sig så att bara huvudet syns.

Larvstadiet räcker 4–5 år och under den tiden växer flodnejonögonen och blir 10–13 centimeter långa. Efter larvstadiet metamorfoseras larverna till vuxna individer.

De vuxna flodnejonögonen spenderar 1–3 år i havet, innan de återvänder för att leka i åarna och älvarna. Efter ett havsår är flodnejonögonen cirka 20–24 centimeter långa och efter andra havsåret 26–35 centimeter. Om nejonögonen spenderar tre år i havet, kan de bli över 40 centimeter långa. Det längsta flodnejonögat som påträffats i Finland mätte 46,6 centimeter. I sjöar blir flodnejonögonen inte längre än 18–25 centimeter.

Bäcknejonögonens metamorfos från larv till vuxna individer sker på hösten. Under vintern utvecklas rom och mjölke med hjälp av det fett som lagrats i kroppen. Bäcknejonögonen leker i april-juni i stora ansamlingar på grusbotten i bäckar och små åars strömdrag. Leken går till på samma sätt som för flodnejonögonen och de vuxna individerna dör efter leken. Larverna som kläcks förs med strömmarna till mjuka dybotten, där de gräver ner sig.

Bäcknejonögonen lever 5–7 år, varav de spenderar 4–6 år i larvstadiet. Larverna rör sig korta sträckor med strömmarna under natten i jakt efter föda eller för att byta gömställe. Under larvstadiet växer bäcknejonögonen och blir cirka 12–17 centimeter långa. Efter metamorfosen är de 12–16 centimeter långa.

FISKE OCH ANVÄNDNING SOM MATFISK

Flodnejonögon fiskas under lekvandringen. Fångsten sker med mjärdar och ryssjor gjorda av videkvistar, metall- eller nylonnät. Redskapen placeras ut vid svagt strömmande ställen i åar och älvar med mynningen nedströms. Mjärdarna och ryssjorna fångar då nejonögon som är på väg uppströms för att leka.

Flodnejonögonen är fredade 1.4–15.8. Om man får nejonögon som fångst under fredningstid ska man omedelbart släppa tillbaka dem, levande eller döda. För olagligt fiskade flodnejonögon har det fastställts ett skyddsvärde på 100 euro per nejonöga. Flodnejonögot klassificeras som nära hotad i den finska hotbedömningen av arter.

Mest flodnejonögon fiskas det i Österbotten och Satakunta. Vanligtvis tillreds nejonögon genom att man halstrar, steker eller lägger in dem i ättikssprit.

FLODNEJONÖGAT är en delikatess och en värdefull matfisk. Bäcknejonögon används inte som matfisk, även om dess kött är liknande som flodnejonögats.

RECEPT

Halstrade nejonögon (4 portioner)

Källa: Hätälä oy

Ingredienser

cirka 20 halstrade nejonögon

4 msk majonnäs

1 msk Dijonsenap (smaksatt med svartvinbär)

4 skivor rågbröd

Blanda senap och majonnäs. Om nejonögonen är färska och varma, lägg dem direkt på tallriken. Kalla nejonögon värms hastigt upp på torr och varm stekpanna, eller om du har stora mängder, lägg dem i ugnen och använd grillfunktionen.

Lägg en klick majonnäs och ett bröd på tallriken. Dekorera med färska örter och rosépeppar. Smaklig måltid!

Traditionell nejonögonsoppa från Nakkila

Källa: Heikki Vilponen, Nakkilan Nahkaispaistamo

Ingredienser

1,5 l vatten

8 stora potatisar

6 nejonögon

rotfrukter enligt smak

peppar

salt

Skär de färska nejonögonen i 2–3 centimeter långa bitar. Skölj bitarna noggrant under kallt vatten, lägg dem i kastrullen och koka upp. Skölj med kallt vatten bort fett som kokningen skapar på bitarnas yta. Lägg tillbaka bitarna i kastrullen, koka upp, lägg till potatisen och rotsakerna. Avsmaka med salt och peppar.

I Finland lever två arter av nejonögon: flodnejonöga och bäcknejonöga. Nejonögonens liv indelas i två faser: först ett flera år långt larvstadium där larverna lever nergrävda i bottendyn, efterföljt av en metamorfos till vuxna individer.

För broschyren har vi fått stöd av Stiftelsen för främjandet av fiskeri- och sjöfartsutbildning.

Arkmedia 2021

Grafisk design: Katja Kuittinen

Foton: Shutterstock, Vesa Karttunen

Ombrytning: Malin Lönnroth

Centralförbundet för Fiskerihushållning nr 220

ISBN: 978-952-7004-51-7

ISSN: 0783-3954

ahven.net

**CENTRALFÖRBUNDET FÖR
FISKERIHUSHÅLLNING**

Malms handelsväg 26

00700 Helsingfors

tel. (09) 6844 590